

Sygnatura akt IV U 1136/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2021 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu – IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w następującym składzie:

Przewodniczący: sędzia Alicja Romanowska

po rozpoznaniu w dniu 20 stycznia 2021 r. w Elblągu na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania D. C.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w E.

z dnia 6 października 2021 r. znak: (...)

o przeliczenie renty rodzinnej

oddala odwołanie.

Sygn. akt IV U 1136/20

UZASADNIENIE

Ubezpieczona D. C. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 6 października 2020 r., znak: (...), odmawiającej prawa do przeliczenia renty rodzinnej. W uzasadnieniu odwołania ubezpieczona wskazała, że nie wносиła o ponowne ustalenie podstawy wymiaru składek dotyczących emerytury męża, ale o ustalenie wysokości jej renty rodzinnej po zmarłym 21 maja 2018 r. je mężu J. C. poprzez ustalenie wysokości świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu w dniu zgonu, tj. 21 maja 2018 r., przyjmując przy ustalaniu części socjalnej zastosowanie kwoty bazowej obowiązującej w dacie zgonu jej męża ((...),(...) – zgodnie z przepisami, a nie jak przyjęto (...),(...) z dnia 20 grudnia 2016 r., niezgodnie z przepisami prawa).

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. wniósł o jego oddalenie. Organ rentowy wyjaśnił, że ubezpieczona wniosła o ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej po zmarłym mężu poprzez przeliczenie emerytury zmarłego męża. Pozwany ustalił, że emerytura zmarłego J. C. była ustalona według najkorzystniejszego wskaźnika podstawy ustalonego z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Z uwagi na fakt, że w odwołaniu skarżąca sprecyzowała żądanie przeliczenia renty rodzinnej w oparciu o kwotę bazową w części socjalnej obowiązującą w dniu śmierci męża, organ rentowy rozpoznał wniosek w decyzji z dnia 2 grudnia 2020 r.

Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Zmarły J. C. decyzją z dnia 30 lipca 2003 r. miał przyznane prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na stałe.

Następnie od dnia 1 stycznia 2004 r. przyznane miał prawo do emerytury. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (wwpw) wyniósł 111,97%. Podstawa wymiaru obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 111,97% przez (...)zł, tj. kwotę bazową, wyniosła

(...)zł. Do ustalenia wysokości emerytury Zakład uwzględnił 31 lat 4 miesiące okresów składkowych, tj. 376 miesięcy. Obliczono wysokość emerytury: $24\% \times (\dots), (\dots) (\dots), (\dots)$ zł, $(376 \times 1,3\%):12 \times (\dots) = (\dots)$ zł, razem: (\dots) zł.

Wnioskiem z dnia 22 lipca 2016 r. ubezpieczony J. C. wystąpił o przeliczenie świadczenia emerytalnego w związku z przepracowaniem na emeryturze co najmniej 30 miesięcy. Decyzją z dnia 20 grudnia 2016 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury z uwzględnieniem kwoty bazowej w dacie złożenia wniosku o to świadczenie. Organ rentowy w decyzji wskazał, że do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto dotychczasową podstawę wymiaru świadczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru z poprzedniej decyzji przyjęty do obliczenia emerytury wyniósł 111,97%. Podstawa wymiaru obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 111,97% przez kwotę bazową (...)zł wyniosła (...)zł. Do ustalenia wysokości emerytury Zakład uwzględnił okresy składkowe 33 lata, 11 miesięcy i 4 dni, tj. 407 miesięcy oraz nieskładkowe 26 dni (0 miesięcy). Organ rentowy wskazał sposób wyliczenia emerytury: $24\% \times (\dots), (\dots) = (\dots)$ zł, $(407 \times 1,3\%)/12 \times (\dots), (\dots) = (\dots)$ zł, razem: (\dots) zł. Organ rentowy dalej wyjaśnił, że do obliczenia składnika emerytury, przysługującego za okresy składkowe i nieskładkowe – podstawę wymiaru wcześniej przyznanej renty, w wysokości uwzględniającej waloryzację do 1 listopada 2016 r. Do obliczenia składnika emerytury wynoszącego 24% kwoty bazowej, kwotę bazową obowiązującą 1 listopada 2016 r. ,tj. w dniu nabycia prawa do emerytury $(24\% \times (\dots))$ zł = (\dots) zł). Zakład uwzględnił również okres zatrudnienia do 31 października 2016 r.

(decyzja dot. renty k. 125 , plik rentowy z 03.08.1990 r., decyzja k. 29 w aktach emerytalnych z 30.12.2003 r., wniosek k. 1, decyzja k. 30 w aktach emerytalnych z dnia 22.07.2016 r.)

Ubezpieczona D. C. w dniu 28 maja 2018 r. wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o przyznanie jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 21 maja 2018 r. mężu J. C..

Decyzją z dnia 5 czerwca 2018 r. organ rentowy przyznał wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu J. C. od dnia 21 maja 2018 r. na stałe. W decyzji wskazano, że emerytura osoby zmarłej brutto wynosiła (...)zł. Natomiast renta rodzinna wynosi od 21 maja 2018 r. 85% świadczenia osoby zmarłej $(85\% \times (\dots))$ zł = (\dots) zł).

Wnioskiem z dnia 22 września 2020 r. ubezpieczona zwróciła się do organu rentowego o ponowne ustalenie wysokości jej renty rodzinnej po zmarłym mężu J. C. poprzez przeliczenie emerytury męża, która przysługiwałaby osobie zmarłej w dniu zgonu. Wniosła o ustalenie renty rodzinnej z zastosowaniem kwoty bazowej obowiązującej w dacie zgonu, tj. (...)r.

Decyzją z dnia 6 października 2020 r. organ rentowy odmówił prawa do przeliczenia renty rodzinnej, gdyż na podstawie posiadanej dokumentacji oraz przy uwzględnieniu minimalnego wynagrodzenia w latach 1961-1963, 1966-1967 oraz 2013-2014 organ ustalił, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyliczony z całego okresu zatrudnienia wynosi 111,97% i jest taki sam, jak dotychczas ustalony.

(wniosek o rentę rodzinną k. 1-5, odpis zupełny aktu małżeństwa k. 6, decyzja k. 8, wniosek z 22.09.2020 r. k. 19, decyzja k. 21 w aktach renty rodzinnej)

W pierwszej kolejności wskazać należy, że renta rodzinna jest świadczeniem przysługującym z tytułu utraty żywiciela. Jest świadczeniem pochodnym w takim znaczeniu, że warunkiem koniecznym nabycia do niej prawa jest posiadanie prawa do emerytury lub renty przez zmarłego ubezpieczonego (renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń – art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej).

W niniejszej sprawie decyzją z dnia 16 lutego 2004 r. zmarły ubezpieczony J. C. miał przyznane prawo do emerytury od dnia 1 stycznia 2004 r.

Zauważyć należy, że zgonie z treścią art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie tekst jedn. z 2020 r., poz. 53, dalej: ustawa emerytalna) ubezpieczonemu

mężczyźnie urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r. przysługuje emerytura, jeśli łącznie spełnił następujące warunki: skończył 65 lat oraz ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat. Zgodnie natomiast z art. 29 pkt 2 ustawy emerytalnej ubezpieczeni mężczyźni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy nie osiągnęli wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1, mogą przejść na emeryturę po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 35-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy.

Podstawą nabycia prawa do emerytury od dnia 1 stycznia 2004 r. przez zmarłego J. C. był ww. art. 29 ustawy emerytalnej. Następnie na skutek wniosku J. C. z dnia 22 listopada 2016 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury na podstawie cytowanego wyżej art. 27 ustawy emerytalnej – z pełnego wieku emerytalnego, tj. po ukończeniu 65 roku życia.

Sposób obliczenia świadczenia emerytalnego został natomiast określony w art. 53 ustawy emerytalnej, w myśl którego (ust. 1) emerytura wynosi:

1) 24% kwoty bazowej, o której mowa w art. 19, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, oraz

2) po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych,

3) po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych

- z uwzględnieniem art. 55.

2. Przy obliczaniu emerytury okresy, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

3. Emeryturę, której podstawę wymiaru stanowi podstawa wymiaru świadczenia, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 1 i ust. 2, oblicza się od tej samej kwoty bazowej, którą ostatnio przyjęto do ustalenia podstawy wymiaru, a następnie emeryturę podwyższa się w ramach waloryzacji przypadających do dnia nabycia uprawnień do emerytury.

Zgodnie zaś z art. 53 ust. 4, jeżeli zainteresowany po nabyciu uprawnień do świadczenia, którego podstawę wymiaru wskazała za podstawę wymiaru emerytury, podlegał co najmniej przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, wówczas część socjalną emerytury oblicza się od aktualnej kwoty bazowej. Natomiast część emerytury należną za okresy składkowe i nieskładkowe oblicza się od zwaloryzowanej podstawy wymiaru, ustalonej z zastosowaniem kwoty bazowej ostatnio przyjętej do obliczenia poprzednio przyznanego świadczenia.

Ubezpieczona D. C. domagała się ustalenia wysokości renty rodzinnej z zastosowaniem kwoty bazowej obowiązującej w dacie zgonu J. C., tj. w dniu 21 maja 2018 r. Jak podkreślono we wstępnej części rozważań, renta rodzinna jest pochodną świadczenia, które pobierał zmarły w chwili śmierci. Brak jest zatem możliwości ponownego obliczenia wysokości renty rodzinnej z uwzględnieniem kwoty bazowej obowiązującej w chwili śmierci.

Dla porządku należy wskazać, że zgodnie z art. 70 ust. 1 pkt 1 zdanie pierwsze ustawy emerytalnej wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat. Natomiast wysokość renty rodzinnej określa art. 73 ust. 1 pkt 1 tej ustawy, w myśl którego renta rodzinna wynosi dla jednej osoby uprawnionej - 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

W ocenie Sądu roszczenie ubezpieczonej o przeliczenie emerytury od innej kwoty bazowej, niż to przyjął organ rentowy, a tym samym przeliczenie wysokości renty rodzinnej jest niezasadne. Trzeba podkreślić, że kwota bazowa stosowana jest wobec każdego ubezpieczonego w decyzji przyznającej to świadczenie, tj. w tak zwanej pierwszorazowej. Jest to kwota z daty złożenia wniosku o emeryturę. Obliczenie świadczenia od nowej kwoty bazowej jest wyjątkiem od tej zasady i może nastąpić, gdy ubezpieczony nie realizuje świadczenia lub wypracuje nową, wyższą podstawę wymiaru w całości lub w części po przyznaniu świadczenia. Tak też się stało w przypadku zmarłego J. C., który wypracował 30 miesięcy i w dniu 22 listopada 2016 r. wystąpił o prawo do emerytury po osiągnięciu

powszechnego wieku emerytalnego i po przepracowaniu 30 miesięcy, o których mowa w art. 53 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Zgon ubezpieczonego nie jest okolicznością powodującą przeliczenie świadczenia emerytalnego i renty rodzinnej jako pochodnej tego świadczenia.

Dalej wyjaśnić należy, że kwota bazowa wprowadzona została w 1991 r. ustawą z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), a jej wysokość ustalono na 100 % przeciętnego wynagrodzenia z kwartału poprzedzającego termin waloryzacji.

Następnie w związku z wejściem w życie ustawy emerytalnej z 1998 r. co roku ogłaszana jest wysokość kwoty bazowej i od 2003 r. zmiana kwoty bazowej następuje w marcu każdego roku w formie komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego publikowanego w Monitorze Polskim w sprawie kwoty bazowej za rok poprzedni. Od 1 marca 2004 r. kwota bazowa wynosiła 1829,24 zł (M.P. nr 9, poz. 138), a od 1 marca 2016 r. wynosiła 3408,62 zł (M.P.2016.147).

Jak jednoznacznie wynika z cytowanych przepisów warunkiem zastosowania nowej kwoty bazowej jest wystąpienie o kolejną emeryturę i to pod warunkiem, że do jej obliczenia będzie możliwe przyjęcie podstawy wymiaru poprzedniego świadczenia. Ubezpieczona nie może zatem domagać się przeliczenia wysokości renty rodzinnej, gdyż nie stanowi ona kolejnego abstrakcyjnego wniosku o emeryturę.

Za takim stanowiskiem przemawia konstrukcja instytucji renty rodzinnej wskazująca, że jest ona świadczeniem pochodnym świadczenia, jakie przysługiwałoby osobie zmarłej. Uprawniony do renty rodzinnej może żądać zwiększenia renty rodzinnej żądając przeliczenia stażu pracy, czy podstawy wymiaru na podstawie okoliczności, które nie były przedstawiane przez uprawnionego do emerytury lub renty przed jego śmiercią. Chodzi o to aby podstawą obliczenia renty rodzinnej było świadczenie osoby zmarłej w wysokości takiej jaką osoba ta otrzymywałaby gdyby żyła. Między innymi w ten sposób realizuje się też przecież ochrona ubezpieczeniowa związana z ryzykiem utraty żywiciela.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się możliwość „nabycia emerytury po emeryturze” (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 4 lipca 2013 r. II UZP 4/13, LEX nr 1342169). W utrwalonych poglądach judykatury, przyjmuje się, że emerytura w niższym i w powszechnym wieku emerytalnym to odrębne rodzaje emerytur. Nie ma zatem przeszkód prawnych, aby ubezpieczony pobierający emeryturę przyznaną mu w niższym wieku emerytalnym, czy też emeryturę bez względu na wiek, domagał się przyznania emerytury przysługującej w tzw. powszechnym wieku emerytalnym na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, Podobne stanowisko było prezentowane w orzecznictwie na tle ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm. - por. wyrok z 20.01.2005 r., I UK 120/04 - OSNP 2005 r. Nr 16, poz. 257 i orzecznictwo w nim powołane).

Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie, gdy ubezpieczony J. C. wystąpił z ponownym wnioskiem o prawo do emerytury. Natomiast sam zgon ubezpieczonego nie stanowi podstawy do przeliczenia emerytury z uwzględnieniem kwoty bazowej w dacie śmierci, a tym samym do przeliczenia wysokości renty rodzinnej. Ubezpieczony J. C. za życia skorzystał z możliwości przyznania mu świadczenia emerytalnego w powszechnym wieku emerytalnym i z zastosowaniem kwoty bazowej wówczas obowiązującej, zatem obecnie brak jest podstaw do kolejnego przeliczenia świadczenia – renty rodzinnej – jako pochodnej emerytury zmarłego.

Wyjaśnić jeszcze należy, że w zaskarżonej decyzji organ rentowy wskazał na normę art. 111 ustawy emerytalnej. Zgodnie z tym przepisem wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art. 15, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego:

1) z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia,

2) z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176,

3) z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty

- a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego.

Wprawdzie spełnienie przesłanek ponownego ustalenia prawa do świadczenia prowadzi do przeliczenia wysokości świadczenia, z tym że zgodnie z art. 111 ust. 2 ustawy emerytalnej, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, obliczony na zasadach określonych w art. 15 ustawy emerytalnej, mnoży się przez kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia. Zasadniczo konieczne jest więc "cofnięcie się" w ubezpieczeniowej przeszłości ubezpieczonego do momentu, w którym po raz ostatni, to znaczy przed wszczęciem postępowania w trybie tego przepisu, ustalano wysokość przeliczanego świadczenia, przyjmując do obliczeń określoną wysokość kwoty bazowej (wyr. SA w Gdańsku z 17.11.2009 r., III AUA 610/09, POSAG 2010, Nr 2, poz. 97–101).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, w przypadku ustalenia wysokości renty rodzinnej nie jest zatem możliwe na podstawie i tego przepisu przeliczenie świadczenia z uwzględnieniem wysokości kwoty bazowej obowiązującej w dacie zgonu, a na podstawie kwoty bazowej przyjętej w momencie ostatniego obliczenia wysokości świadczenia zmarłego, w niniejszej sprawie – w grudniu 2016 r.

Powyższe ustalenia skutkowały oddaleniem odwołania na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.